

ARAŞTIRMA

ÜÇÜNCÜ SINIF TIP ÖĞRENCİLERİNDE PROFESYONALİZM FARKINDALIĞINI ARTTIRMA: BİR ÇALIŞTAYIN SONUÇLARI

Raising Awareness About Professionalism In Third-Year Medical Students: Results Of A Workshop

Ümmü Zeynep Avşar¹, Zeliha Cansever¹, Hamit Acemoğlu¹
Abdul SattarKhan², Ümit Avşar²

²Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD

²Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD

ÖZET

Amaç: Tıp öğrencilerine ve asistanlara profesyonallığı öğretmek ve toplumdaki hekimlerin profesyonel ve humanistik davranışlar göstermeleri kritik öneme sahiptir. Ayrıca profesyonallığın öğretilme yöntemi hala tartışmalı konulardandır. Bu çalışmada tıp öğrencilerinde çalıştay yolu ile profesyonallık konusunda farkındalığın artırılması amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi 3. sınıf öğrencileri ile Mart 2012 'de yapılan prospektif girişimsel bir çalışmadır. Öğrencilerin eğitim sonrası bilgi düzeylerindeki değişimi belirlemek için çalıştay öncesi ve sonrası profesyonallığa ilişkin sorular soruldu. Toplam 190 kişilik sınıftan derse gelen 90 katılımcı 18 kişilik gruplara ayrıldı. Tıbbi profesyonallığın tanımı ve içeriği hakkında bilgilendirici bir sunum sonrası 18 kişilik gruplar 4-5 kişiden oluşan küçük gruplara ayrıldı ve her bir gruba farklı senaryolar verildi. Her grubun senaryoda geçen tıbbi profesyonallık bileşenlerini bulmaları, tartışmaları ve büyük gruba sunmaları istendi. Çalıştay sonunda öğrencilerden ayrıca etkinliğe ilişkin geribildirim alındı.

Bulgular : Eğitime katılan öğrencilerin tümü ön ve son değerlendirmeye ilişkin soruları yanıtladı. Öğrencilerin 40'ı (%44,4) kız idi. Tıbbi profesyonallığı ilk kez duyanlar 37 (%41,1) idi ve en fazla arkadaşlarından duymuşlardı. Çalıştayın başında yapılan değerlendirmede tıbbi profesyonallık tanımını bilme %2,2 iken çalıştay sonrası yapılan son değerlendirmede bu oran %53,3'e çıkmıştı ($p<0,001$). Ön değerlendirmede profesyonallık için önemli gördükleri kavramlar gruplandırıldığında en fazla sırasıyla; bilgi ve becerili olma, mesleğini sevme ve ahlak/etik geçmekteydi. Son değerlendirmede ise en fazla sırasıyla; merhamet, empati, iletişim/işbirliği, güvenilirlik, bilinçli olma ve sınırlarını bilme geçmekteydi.

Sonuç: Bu çalışma bize profesyonallık farkındalığını arttırmada çalıştayın faydalı olduğunu gösterdi. Müfredatta profesyonallığın daha fazla yer alması ve

yaygınlaştırılması için daha ileri ve karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar sözcükler: Profesyonallık, profesyonel değerler, tıp öğrencileri.

ABSTRACT

Background: It is difficult to deny the importance of professionalism among medical students and residents or even postgraduate medical students. However the method to develop is still debatable. Thus we sought to design a workshop to enhance the orientation and give concept of professionalism to undergraduate medical students.

Teaching professionalism to medical students and residents, and physicians' professional and humanistic behaviours are critical. However, there still is a debate on which method is effective in teaching professionalism. The aim of this study was to raise the awareness of medical students through a workshop.

Methods: This was a prospective interventional pre- & post-test questionnaire experimental study design conducted among Atatürk University Medical Faculty class 3 students in March 2012. The total 90 participants have been divided into 5 groups and having 18 students in each group during workshop. Those groups were further divided into groups of 4-5 students for each session and each small group received a different scenario after a brief introduction to professionalism by a facilitator. Each small group was expected to determine the components of medical professionalism in the given scenarios. At the beginning and at the end we performed an assessment as pre & post-test to assess their awareness.

Results: Answers of 90 students were analyzed. Out of total, 40 were females and 37 (41.1%) had heard first time about professionalism and it was communicated through their friends. The correct definition was mentioned by only 2.2% in pre-test whereas it was increased up to 53.3% in post-test ($p<0.001$).

When we grouped concepts of professionalism in the pretest, the most common concepts in decreasing order were having knowledge and being skilled,

loving the profession, and moral / ethical values. In the post test on the other hand, the most common concepts (in decreasing order) were compassion, empathy, communication / collaboration, reliability, and being aware of own limits.

Conclusion:

The study illustrated that workshop is an effective method to increase the awareness about professionalism however we need further comparative study to find an effective way that can be included in curriculum formally.

Key words: Professionalism; Professional values; Medical students

İletişim Adresi: Ümmü Zeynep Avşar

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı, 25240, Erzurum

Telefon:04422312766, e posta:drzavsar@gmail.com

NOT: Bu çalışma VII. Ulusal Tıp Eğitimi Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Profesyonizmi öğretmek belki de en karmaşık konulardandır(1, 2).Swick tarafından: “Hastaların çıkarlarını kendi çıkarlarının önünde tutan; yüksek etik ve ahlaki standartlar gösteren; kabul edilen bir sosyal sözleşmeye göre davranan, sorumluluk, hesap verebilirlik, doğruluk ve dürüstlük gibi insani değerler gösteren ve bunları geliştirmek için taahhüdü olan; karmaşıklık ve belirsizlikle baş edebilen ve bunları uygulamaya yansıtabilen” şeklinde tanımlanan profesyonizmi tıp öğrencilerinde geliştirmek en önemli ve şimdiye kadar tıp eğitiminde en az başarılı olunan yönlerdendir. Ayrıca tıbbi profesyonizm yüksek oranda kültüre bağımlı bir yapıdır ve eğitimin gelişme basamaklarına göre değişebilir. Profesyonizmin öğrenilip öğrenilmediği veya karakteristik özelliklerinin kazanılıp kazanılmadığı da açık değildir(3, 4).

Amerikan İç Hastalıkları Derneği'nin (American Board of Internal Medicine) tanımına göre profesyonizmin bileşenleri şunlardır: Mükemmellik (teknik bilgi ve beceride yeterlilik, iletişim becerisi ve etik), hümanizm (saygı, onur, merhamet ve empati), hesap verebilirlik (sorumluluk alma), fedakarlık (hastanın çıkarlarını kendi çıkarlarının önünde görebilmek), görev sorumluluğu, onur ve dürüstlük (5).

Günümüzde tıp mesleğinde artan teknolojiyle beraber değişen piyasa güçleri, sağlık hizmetlerinin sunumundaki güçlükler, biyoterörizm ve globalizasyon gibi pek çok sorunlar bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak doktorlar hastalarına ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirmede giderek daha da zorlanmaktadırlar. Bu şartlar altında tüm hekimler için sürdürülmesi gereken idealleri tazeleyecek olan tıbbi profesyonizmin temel ve evrensel ilke ve değerleri daha da önemli hale gelmiştir (6).

Tıbbi profesyonizm tıp eğitiminde ve pratikte önemli bir konu haline gelmiştir (3). Uzun yıllardır tıbbi profesyonizm ve hümanizm pratikte entegre olmuştur ve 21. yüzyılda da tıbbi pratiği şekillendirmeye devam edecektir. Tıbbi profesyonizmde doktorların bireysel olarak hastalarına ve topluma karşı sorumluluklarının gerçekte ne olduğu ve bunu nasıl yerine getirecekleri örneklendirilir. Tıbbi profesyonizmin tanımı hekimin günlük yaşantısında hastayla, hasta yakınıyla meslektaşlarıyla, iş arkadaşlarıyla olan ilişkilerindeki değer ve davranışları içermelidir. Bu tanım insani değerleri, fedakarlığı, etik ve ahlaki davranışı içerir ve ömür boyu öğrenmeyle ilişkilidir. Bu prensipler asistanlara da mezuniyet sonrası formatif bir eğitimle akademisyenler tarafından davranış rehberliği şeklinde verilebilir (7). Amerika Tıp Okulları Derneği (Association of American Medical Colleges AAMC)Tıp Fakültesi Hedefler Projesinin ilk raporunda tıp fakültesi öğrencilerinin mezun olduklarında göstermeleri

gereken ve doktorluk yapabilmeleri için sahip olmaları şart olan 4 majör tutum tanımlanmıştır. Raporda hekimlerin bilgili, becerili, saygılı ve fedakar olması gerektiği belirtilmiştir. 1994 yılından bu yana Amerikan İç Hastalıkları Derneği (The American Society of Internal Medicine)sertifika verirken fedakarlık, hesap verebilirlik, görev ve hizmet sorumluluğu, mükemmellik, onur, başkalarına saygı gibi profesyonellik özelliklerine sahip olmayı gerekli görmektedir (8).

Son yıllarda tıbbi profesyonizmin anlaşılmasında pek çok gelişmeler sağlanmış ve profesyonel değerlerin ve davranışların öğretilmesi ve değerlendirilmesi konusunda çaba sarf edilmiştir. Batı dünyasında birçok tıp fakültesinde doktordan beklentiler, etik ve profesyonel değerlerle ilgili formal dersler mevcuttur. Ancak formal derslerin başarısı sınırlıdır, çünkü tıp öğrencileri profesyonel değerleri kıdemli doktorların davranışlarını modelleyerek gizli müfredat yoluyla öğrenirler (9). Yapılan bir çalışmada tıp fakültesine başlayan öğrencilerin ilk yıllarda oldukça idealist oldukları, ancak son yıllara doğru dereceli olarak bu idealizmi kaybettikleri gösterilmiştir. Tıp öğrencilerinin kendi mesleki sorumluluklarının farkında olmaları ve doğru şekilde davranmaları için profesyonizm eğitime ihtiyaç vardır (2).

Tıp öğrencilerine ve asistanlara profesyonizmi öğretmek için akademik merkezler kurmak kadar toplumdaki hekimlerin profesyonel ve humanistik davranışlar göstermeleri de kritik öneme sahiptir. Öğretmenler nasıl doktor olunacağı konusunda rol model olmalıdırlar (10).

Dünyada profesyonizm alanında yapılmış çok miktarda çalışma olmasına rağmen ülkemizde bu konuda kısıtlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin profesyonizm kavramı hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi, çalıştay yoluyla farkındalıklarının artırılması amaçlandı.

YÖNTEM

Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesindeki 190 kişilik 3. sınıf öğrencilerinden çalışmaya gelen toplam 90 öğrencinin katılımı ile yapıldı. Mart 2012 'de uygulanan prospektif girişimsel bir çalışma olup Tıp Eğitimi ve Aile Hekimliği ana bilim dallarından 5 öğretim üyesi tarafından planlandı ve literatür taranarak tıbbi profesyonizm hakkında sunum hazırlandı. Ön ve son değerlendirmeye ilişkin sorular ve eğiticilerin deneyimlerinden yararlanılarak senaryolar hazırlandı. Çalışmayı 1 öğretim üyesi yönetti, diğer öğretim üyeleri de her bir küçük grubun başında danışman olarak görev aldılar. Çalıştay şu şekilde düzenlendi; yaklaşık 18 kişiden oluşan 5 gruba ayrı ayrı olmak üzere toplamda 5 ders saatinde yapıldı. Önce 5 dakika öğrencilerin tıbbi profesyonizmin tanımı ve bileşenleri hakkındaki farkındalıklarını değerlendirdiğimiz ve birtakım kişisel bilgilerin bulunduğu bir anket

uygulandı. Ankette; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, ailesinde doktor olup olmadığı, uzmanlık düşündüğü alanlar, profesyonizmi daha önce duyup duymadığı, duyduysa nereden duyduğu, tıbbi profesyonizmin tanımını soruldu. Ardından 10 dakikalık tıbbi profesyonizm hakkında bilgilendirici kısa bir sunum yapıldı daha sonra 18 kişilik grup 4-5 öğrenciden oluşan 4 küçük gruba ayrıldı ve her bir gruba farklı senaryolar verildi. Karşılaşılabilecek olayların çeşitliliği göz önünde bulundurularak öğrencilere tıbbi profesyonizmin her bir bileşenine değinmek amacıyla farklı senaryolar hazırlandı. Senaryolar doktorların günlük yaşantılarında karşılaşılabilecekleri hasta, hasta yakını, ilaç mümessilleri, meslektaşları gibi kişilerle oluşabilecek sorunları içermekteydi ve eğiticiler tarafından sunumda bahsedildiği gibi profesyonel değerlere uygun olarak nasıl davranılması gerektiği konusunun tartışılması ve her gruptan senaryoda geçen tıbbi profesyonizm bileşenlerini bulmaları istendi, tartışmaya açıldı ve 10 dakika her grup senaryolar üzerinde eğiticiler danışmanlığında tartıştı. Grup çalışmaları sayesinde öğrencilere tıbbi profesyonizme yönelik uygun tutum ve davranış kazandırılması düşünüldü. Daha sonra 20 dakika boyunca her gruptan bir sözcü ile bulgular tüm gruba sunuldu. Ardından büyük grupla tartışma yapıldı ve yorum ve katkılarda bulunuldu. Tartışmanın ardından öğrencilere tekrar anket uygulandı. Bu anket çalıştay başında uygulanan anketle aynı soruları içermekteydi. Profesyonizm için; fedakarlık, sorumluluk, hesap verebilirlik, empati, onur, bilgi-beceri ve iletişimde yeterlilik, dürüstlük gibi bileşenlerden en az üçünü söyleyebilenler tanımını doğru yaptı olarak değerlendirildi. Bu soruların amacı kişilerin profesyonizm tanımını bilmesi ile bu bileşenler arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırmaktı. Tartışmalar sırasında sunumla bilgilendirilmiş olan öğrencilerin tartışmaya nasıl katkıda buldukları, görüşleri, düşünceleri eğiticiler tarafından değerlendirildi. Çalıştayı sonunda öğrencilerden sözlü geri bildirim alındı.

Veriler, frekans dağılımı, yüzde ve aritmetik ortalama olarak verildi. Öğrencilerin ailesinde doktor olanlarla olmayanların ilk değerlendirmede profesyonellik tanımını bilme durumlarını karşılaştırmak için ki-kare testi ve çalıştay öncesi ve sonrası uzmanlık tercihlerindeki değişimi ve ön ve son değerlendirmede profesyonellik tanımını bilme durumlarını karşılaştırmak için Mc-Nemar testi kullanıldı. Veriler SPSS bilgisayar programına girilerek analiz edildi. İstatistiksel önemlilik düzeyi $p < 0,05$ alındı.

BULGULAR

Çalışmaya Tıp Fakültesi 3. sınıftan 90 öğrenci katıldı. Öğrencilerin yaş ortalaması $21 \pm 2,9$ idi. Öğrencilerin 40'i (%44,4) kız, 50'si (%56,6) erkekti. Öğrencilerin 33'nün (%36,7) ailesinde doktor vardı. Ailesinde doktor olanların 17(%51,5)'si profesyonizm tanımını doğru veya

kısmen doğru bilirken ailesinde doktor olmayanlarda bu oran 25 (%43,9) bulundu ($p=0,48$). Mezuniyet sonrası uzman olmak istedikleri üç tercih alanı sırasıyla incelendiğinde; birinci tercihte %85,6 öğrenci, ikinci tercihte %38,9'u üçüncü tercihte ise %23,3'ü bu konuda kararlı olduğu bulundu. Tercih belirtenlerin içinde ise en fazla Göz, Cildiye, Kardiyoloji ve Plastik Cerrahi, en az Adli Tıp, Acil, Çocuk Psikiyatrisi olduğu tespit edildi. Öğrencilerin uzmanlık alanı tercihlerinde çalıştay öncesi ve sonrasında istatistiksel olarak önemli bir değişiklik olmadı ($p>0,05$). Profesyonizmi öğrenme uzmanlık tercihlerinde anlamlı bir değişime yol açmadı. Profesyonizmi ilk kez duyanlar 37 (%41,1) idi ve en fazla arkadaşlarından duymuşlardı. Çalıştayın başında profesyonizm tanımını bilme %2,2 iken son testte bu oran %53,3 olarak bulundu ($p<0,001$). Profesyonizmi duyan herkes tanımı doğru yapamadı.

Çalıştayın başında profesyonizm için önemli gördükleri kavramlar (profesyonizmin bileşenleri sorulmak istenmişti) gruplandırıldığında en fazla sırasıyla; bilgi ve becerili olma, mesleğini sevme ve merak, ahlak/etik, öz güven, dikkat, disiplin, empati, özveri ve profesyonellik geçmekteydi. Son testte ise en fazla sırasıyla; merhamet, empati, iletişim/işbirliği, güvenilirlik, bilinçli olma ve sınırlarını bilme, saygı, fedakarlık, sorumluluk, kendini geliştirme, ahlak/etik, bilgili olma, disiplin, mahremiyet geçmekteydi.

Öğrenciler bu çalıştayda aktif rol aldıkları için memnun kaldıklarını ve senaryolar üzerindeki tartışmaların bilgilerinin kalıcı olmasına katkısı olduğunu ifade ettiler.

TARTIŞMA

Tıbbi profesyonizm tıp fakültesinde başlayan ve meslek hayatı boyunca süren bir yoldur (11). Profesyonizm mutlaka bütün tıp fakültelerinin müfredatında yer almalıdır ve değişen sosyal beklentileri karşılayacak düzeyde tıp eğitiminin bütün evrelerinde profesyonizm öğretilmelidir (12).

Türkiye'de tıp alanında profesyonizmle ilgili kısıtlı sayıda çalışma vardır. Bizim çalışmamız da Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinde bu konuda yapılan ilk çalışmadır. Elçin ve ark. yaptığı çalışma Hacettepe Tıp Fakültesi'nde öğrencilerde profesyonizmi geliştirme ve değerlendirme konusunda olup 1. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır (13). Yine Şehiraltı ve ark.'nın Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yaptıkları araştırma ve Varga-Atkins ve ark.'nın araştırması da 1. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştı (14, 15). Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi müfredatında profesyonizm 3. Sınıf ders programında olduğu için 3. sınıfla çalışıldı. Kliniğe başlamadan hemen önce böyle bir çalıştayın daha etkili olacağı düşünüldü. Tıp fakültesi öğrencilerinin daha erken dönemde bu kavramı duyması da olumlu olabilir. Ancak sonraki yıllarda pekiştirilmesinin yapılması gerekir. Elçin ve arkadaşlarının

çalışmasında doktor olmanın anlamı ve profesyonel kimlikten beklentilerde son değerlendirmede ilk değerlendirmeye göre belirgin bir şekilde olumlu yönde artış gözlemlendi. Bizim çalışmamızda da profesyonizmi tanımlayabilme ön değerlendirmede çok düşük orandayken son değerlendirmede öğrencilerin yarıdan fazlası doğru tanım yapabiliyordu.

Katılımcıların yarısından fazlası profesyonizmi daha önceden duymuştu. Ancak çok az bir kısmı profesyonizmi doğru tanımlayabildi. Çünkü profesyonizm kelimesi çok farklı gruplarda farklı anlamlarda yaygın olarak kullanılmaktadır ve gerçek anlamını yitirmiştir (5, 8). Çalıştayın sonunda yapılan son değerlendirmede profesyonizmin tanımını yapanların yarıdan fazlaya çıkması oldukça anlamlı bulundu. Bu durum bilgilendirme ve özellikle de küçük grup çalışmalarının öğrenmede oldukça etkili olduğunu gösteriyordu (16). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yapılan çalışmada da küçük grup çalışmaları ve bilgilendirme yapıldıktan sonra öğrencilerin bilgi ve tutumlarında olumlu yönde artış gözlemlenmişti (17).

Öğrencilerin uzmanlık alanlarına profesyonel değerleri uygularken karşılaşılabilecekleri sorunları yeterince ön görememeleri ve klinik deneyimlerinin olmaması nedeniyle, çalıştayın öğrencilerin uzmanlık alanları tercihi üzerinde etkisi olmamış olabilir. Yaş, cinsiyet, uzmanlık tercihleri, ailesinde doktor olup olmama gibi bağımsız değişkenlerin profesyonizmin tanımını bilip bilmeme ile arasında anlamlı bir bağlantı bulunamadı. Batı Virjinya'da profesyonizm algısıyla cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek, yaş arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada çeşitli meslek grupları ve yaşlardaki katılımcılara farklı anketler uygulanmış. Sonuçta özellikle tıpla ilgili mesleklerde ve eğitim ve yaşta olgunluk arttıkça profesyonel değerlerin kabulünün daha belirgin olduğu gözlemlenmiştir (18).

Ön ve son değerlendirmede profesyonizmle ilgili önemli görülen kavramların sıralanmasında farklılıklar gözlemlendi. Şehiraltı ve ark.'nın Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yaptıkları iyi bir doktorun özellikleri konulu çalışmada tıp fakültesi 1. Sınıf öğrencilerinin görüşlerini almak için açık uçlu sorular sorulmuş (14), iyi bir doktorun özellikleri sıralanırken öğrencilerin yarısından çoğu ilk sıralarda kişilerarası ilişkilerden ve iletişimden söz ederken az bir kısmı tıbbi pratik ve bilimsellikten ilk sıralarda söz etmiştir. Profesyonellik denilince ilk önce yapılan işin nitelikli yapılması anlaşıldığından yani profesyonizm tanımındaki karışıklıktan dolayı (7) ön değerlendirmede öğrencilerin çoğu bilgi, beceri, mesleğini sevmeyi önemli görmüşlerdir. Ancak gerekli bilgilendirme ve grup çalışmasından sonra son testte ise merhamet, empati ve iletişim gibi insani özellikler ön plana çıkmıştır.

Çalıştayın sonunda öğrencilerden sözlü geri bildirim alındı. Öğrencilerin çoğu kendilerinin aktif biçimde yer aldıkları böyle bir eğitim metodundan son derece memnun kaldıklarını ve bu yolla öğrendikleri bilgilerin daha kalıcı ve uygulanabilir olacağını düşündüklerini belirttiler. Sonuç olarak tutum ve davranış değişikliği amaçlanan konularda çalıştay iyi bir eğitim metodu olabilir.

Çalışmamızın kısıtlılıklarını şöyle sıralayabiliriz: Çalıştayın sadece 3. sınıfta yapılması ve süresinin nispeten az olması öğrencilerin pekiştirme yapma fırsatı bulamamalarına neden olabilir. Verilen eğitim sonucunda davranış değişikliğinin olup olmadığı ancak öğrencilerin iş ortamında değerlendirilmesi ile olanaklıdır. Bu da profesyonizm eğitiminin tıp eğitiminin her aşamasında yer alıp, tutum ve davranış ölçen araçların kullanılmasıyla değerlendirilmesi mümkündür.

SONUÇ

Bu çalışma bize profesyonizmi öğretmede çalıştayın faydalı olduğunu gösterdi. Sonuçta öğrencilerin yapılan çalıştayla profesyonizm hakkındaki bilgilerinde önemli düzeyde artış oldu. Profesyonizm eğitiminden önce öğrenciler bilgili olmaya daha çok önem verirken eğitimden sonra insani değerlerin daha ön plana çıktığı görüldü. Bu çalışmanın öğrencilerin profesyonizm bileşenlerini meslek hayatlarına yansıtmaları için yararlı olduğunu düşünmekteyiz. Özellikle klinik öncesi öğrencilerde profesyonizm konusunda bir farkındalık oluşturmak hastayla karşılaşıldığında daha profesyonel davranmalarına etkisi olacağı düşünülmektedir. yıl müfredata yeni eklenmiş olan profesyonizme ilişkin eğitim etkinliğinin devamı ve yaygınlaştırılıp çalıştay uygulamasının geliştirilmesi planlanmaktadır. çalışmanın diğer tıp fakülteleri için de eğitim yöntemi açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, tıbbi profesyonizm kavramının yaygınlaştırılması gerekli tutum ve davranışın kazanılıp kazanılmadığının değerlendirilebilmesi için daha ileri ve karşılaştırmalı çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

- 1)Al-Rubaish AM. Professionalism Today. Journal of Family And Community Medicine 2010 :17(1);1-2.
- 2)Rhodes R, Cohen D, Friedman E, Muller D. Professionalism in medical education. The American Journal of Bioethics : AJOB. [Comment]. 2004 :4(2) ; 20-2.
- 3)Swick HM. Medical professionalism and the clinical anatomist. Clin Anat. [Review]. 2006 :19(5);393-402.
- 4)Chandratilake M, McAleer S, Gibson J. Cultural similarities and differences in medical professionalism: a multi-region study. Medical Education. 2012 :46(3);257-66.

- 5)Van Mook WN, van Luijk SJ, O'Sullivan H, Wass V, Harm Zwaveling J, Schuwirth LW, et al. The concepts of professionalism and professional behaviour: conflicts in both definition and learning outcomes. *European Journal of Internal Medicine*. 2009 :20(4);e85-9.
- 6)Medical professionalism in the new millennium: a physicians' charter. *Lancet*. 2002 :9;359(9305);520-2.
- 7)Nierman DM. Professionalism and the teaching of clinical medicine: perspectives of teachers and students. *The Mount Sinai Journal of Medicine, New York*. 2002 :69(6);410-1.
- 8)Swick HM. Toward a normative definition of medical professionalism. *Academic medicine : Journal of the Association of American Medical Colleges*. 2000 :75(6);612-6.
- 9)Stern DT, Papadakis M. The developing physician-becoming a professional. *The New England Journal of Medicine*.. 2006 :26;355(17);1794-9.
- 10)Swick HM. Viewpoint: professionalism and humanism beyond the academic health center. *Academic medicine : Journal of the Association of American Medical Colleges*. 2007 :82(11);1022-8.
- 11)Branch WT, Jr. The road to professionalism: reflective practice and reflective learning. *Patient Education and Counseling*. 2010 :80(3);327-32.
- 12)Crues SR, Cruess RL. Professionalism must be taught. *BMJ*. 1997 :20-27;315(7123);1674-7.
- 13)Elçin M. İyi hekimlik uygulamaları, 2011-2012. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2012; http://www.medinfo.hacettepe.edu.tr/duyuru/IHU_2011.pdf, adresinden 25.09.2012 tarihinde ulaşılmıştır.
- 14)Sehiralti M, Akpınar A, Ersoy N. Attributes of a good physician: what are the opinions of first-year medical students? *Journal of Medical Ethics*. 2010 :36(2);121-5.
- 15)Varga-Atkins T, Dangerfield P, Brigden D. Developing professionalism through the use of wikis: A study with first-year undergraduate medical students. *Medical Teacher*. 2010;32(10);824-9.
- 16)Wylie A, Robinson R, Stephenson A. Student learning centres in the community: a review of an organisation model. *Medical Education*. 2001 :35(11);1078-9.
- 17)Elcin M, Odabasi O, Gokler B, Sayek I, Akova M, Kiper N. Developing and evaluating professionalism. *Medical Teacher*. 2006 :28(1);36-9.
- 18)Nath C, Schmidt R, Gunel E. Perceptions of professionalism vary most with educational rank and age. *Journal of Dental Education*. 2006 :70(8);825-34.